

ОРАОВ А. В.,
ОРАОВА Т. І.,
м. Київ

ЕТНОАВТОСТЕРЕОТИПИ, НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕНТАЛІТЕТ І ДУХОВНІСТЬ

Актуалізація проблем духовності, національного менталітету українського народу та інших етносів на теренах України на сьогодні притаманне як для науки (етнології, етнопсихології, культурології та ін.), так й державотворчої етнополітики. З опорою на уявлення про етнічну самосвідомість як етносоціокультурний феномен і про національний менталітет як етнічно внормований спосіб мислення і систему історично установлених етнопсихологічних пріоритетів духовної культури особи у доповіді розглядається структура цих явищ та механізми їх взаємопов'язаності, з'ясовується передусім етнокультурний вимір їх функціонування.

Проблематика етноавтостереотипів і національної ментальності висвітлюється стосовно сучасності на матеріалах етносоціологічних обстежень (1989, 1991, 1993 і 1996 рр.) з питань етнічності і національно-культурного життя українців та більшості тих меншин (росіян, молдаван, болгар, поляків, угорців, греків, гагаузів та ін.), які становлять по суті самостійні етнічні популяції на терені України. Вони відзначаються гнучкою системою етнічної ідентифікації, етнокультурних орієнтацій, етнопсихологічних імперативів та розмаїтістю вияву власної національної ментальності. При цьому свого роду ядром національної самосвідомості виступають етнічні автостереотипи, що мають складну й доволі широку палітру. Їхній набір з погляду самоідентифікації для різних національностей виявляється універсальним. Проте ієрархія цих етнодиференціюючих уявлень є неоднозначною, а етнічна семантика будь-якого з цих елементів самоідентифікації для кожної спільноти докорінно відрізняється. Найвагомим компонентом у структурі етноавтостереотипів був і залишається етнокультурний (самоідентифікація за мовою, народними обрядами, звичаями, піснями, літературою тощо). Разом з тим спостерігається посилення власне психологічного і політико-світоглядного компонентів, пов'язаних з рисами характеру, історією народу, віросповіданням та ін. Ще відчутніше виявляється етнокультурний чинник у гетеростереотипах, особливо в уявленнях про національний типаж і менталітет "етнічних сусідів". Водночас мають місце відчутні національно-регіональні,

етноконфесійні й міжнаціональні невідповідності в поширеності та вагомості етностереотипів, в актуалізації історико-культурної пам'яті та етнічній мобілізації обстежених національностей. Все це засвідчує не тільки вкоріненість національного менталітету, стійкість етностереотипів, але й етнічну розмаїтість розвитку духовності в сучасній Україні.